

Наддніпрянська Україна в другій половині ХІХ ст.

1. Події Кримської війни 1853–1856 рр. на українських землях.
2. Реформи 1860–1870-х роках і процесі модернізації в Україні. Українські підприємці.
3. Політика російського царизму щодо України.
4. Розвиток громадівського руху. Журнал «Основа».
5. Діяльність «Південно-Західного відділу Російського географічного товариства» (1873–1876 рр.). Братство тарасівців.

1. Події Кримської війни 1853–1856 рр. на українських землях

- Приводом для розгортання воєнних дій проти Османської імперії став конфлікт навколо святих місць у Палестині, пов'язаних із життям Ісуса Христа. У червні 1853 р. російські війська раптово перейшли кордон із Туреччиною і зайняли дунайські князівства. Упевнившись у підтримці Великобританії і Франції, які не бажали посилення позицій російського царя, турецький султан оголосив війну Росії. Спочатку хід бойових дій складався сприятливо для Росії.
- Австрія і Пруссія зажадали від царя вивести війська з Придунайських князівств. Опинившись у міжнародній ізоляції, Микола I був змушений підкоритися Втім, в березні 1854 р. Великобританія, Франція і Сардинія оголосили війну Росії.
- Активну участь в обороні узбережжя від р. Дунаю до Одеси взяли козаки Дунайського (Усть-Дунайського) війська.
- На початку вересня 1854 р. англо-французькі війська висадились на Кримському п-ві в районі Євпаторії

- Розпочалася облога Севастополя. Її здійснювала 60-тисячна армія союзників. Гарнізон бази налічував 18 тис. осіб, крім того, до оборони було залучено 20 тис. моряків. Оборonoю міста керували адмірала П.Нахімов, В.Корнілов, В.Істомін.
- На 349-й день боїв російські війська змушені були залишити свої позиції у південній частині міста, однак продовжували утримувати північний сектор оборони.
- У березні 1856 р. в Парижі було підписано мирний договір на умовах, продиктованих переможцями. Росія позбавлялася права мати військово-морський флот і фортеці на Чорному морі. Гирло Дунаю знову переходило під владу Туреччини.
- Під час війни, у лютому 1855 р., помер Микола I. Наступником престолу став його син, Олександр II, який мусив стати великим реформатором, адже Росія конче потребувала реформ.

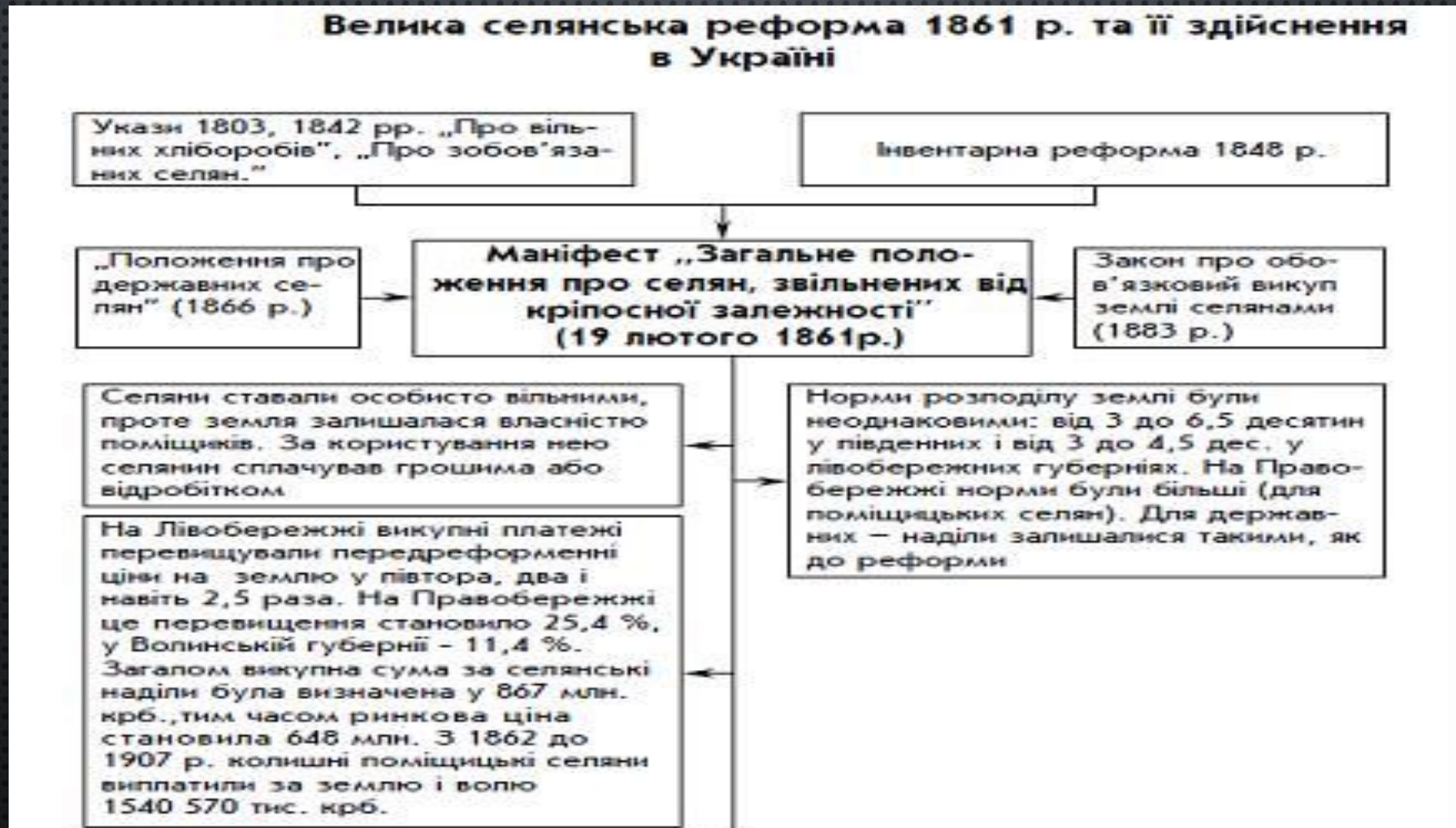

19 листопада (1 грудня) 1825 —
18 лютого (2 березня) 1855

18 лютого (2 березня) 1855 —
1 (13) березня 1881

2. РЕФОРМИ 1860–1870-Х РОКАХ І ПРОЦЕСИ МОДЕРНІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ.

Наслідки реформи 1861 р. в Україні

Особливості реформи 1861 р. в Україні

Відбувається соціальне розшарування селянства

Широке впровадження агро-технічних заходів (сівозміни із посівами кормових культур, перехід від трипільної до багатопільної системи землеробства)

Зміна структури сільськогосподарського виробництва, поглиблення суспільного поділу праці, господарська спеціалізація окремих районів, зміцнення їх економічних зв'язків

Починає ширше використовуватись вільно наймана праця

Заміна форм землеволодіння. Відбувався поступовий перехід від становості до буржуазної земельної власності

Зміна в землекористуванні. Земля все більше втягувалась у ринковий обіг, перетворюючись у товар

Зміни в матеріально-технічній основі землеробських господарств, насамперед у знаряддях праці (з'явилися поряд із кінними парові машини)

Після реформи селяни мали в своєму розпорядженні менше землі, ніж до 1861 р. На Лівобережжі та Південній Україні їхні землі зменшились майже на 30%. Це зумовлювалось високою родючістю землі

Понад 80% селян Правобережжя і майже 70% Лівобережжя вели одноосібне господарство

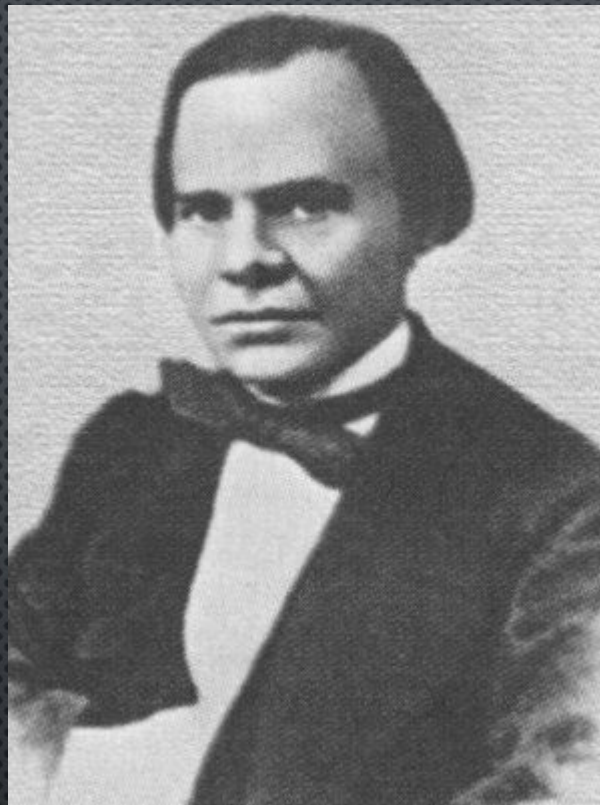
Селяни мали внести викупних платежів за землю в 4 рази більше від тогочасної ринкової вартості землі

Фінансова (1862 р.)	Військова (1862 р. 1874 р.)	Судова (1864 р.)	Земська (1864 р.)	Освітня (1864 р.)	Міська (1870 р.)
<p>Було сформовано Міністерство фінансів. Встановлена гласність бюджету – розпис державних прибутків та видатків почали публікувати у пресі</p>	<p>Усю територію Росії поділено на 10 військових округів. Українські губернії увійшли до складу трьох округів. У кожній губернії та повіті створювалося місцеве військово-управління, яке займалося системою підготовки резерву та введенням закону про військову повинність. Тривалість служби скорочувалась з 25 до 6 р.; вводилися правила звільнення від неї. Проводились модернізація армії</p>	<p>Було запроваджено буржуазне судочинство, що відбувалося за участю сторін, вершилося призначенням засідателів, яких вибирали із заможних верств населення. Створювалися окружні суди, які становили першу судову інстанцію. Винючі могли бути оскарженими в судових палатах, яких в Україні було три – Київська, Харківська й Одеська. Касаційні функції виконував сенат. Дрібні справи розглядалися місцевими суддями, які обиралися на трирічний строк земськими і міськими гласними</p>	<p>Створено так зване місцеве (земське) самоврядування під зверхністю дворянства. Реформа поширилася на південні й лівобережні губернії, де було утворено 6 губернських та 60 повітових управ. На Правобережжі, зокрема у Волинській губернії, земську реформу провели аж у 1911 р., оскільки абсолютна більшість поміщиків була польського походження і брала участь у національно-визвольному русі</p>	<p>Реорганізація системи освіти. Створення широкої мережі шкіл, в тому числі початкових і середніх навчальних закладів. Дозвіл відкривати початкові і середні школи приватним особам, громадам, міським товариствам</p>	<p>В усіх містах України створювалися міські думи. Право участі у виборах гласних до дум мали лише власники нерухомого майна. Більшість населення міст цього права не мала. Встановлювався віковий ценз не менше 25 років. Вибори гласних проводилися за трьома куріями, кожна з яких незалежно від кількості виборців вибирала третину загального числа гласних. Дума обирала виконавчий орган – міську управу на чолі з головою</p>

4.Розвиток громадівського руху. Журнал «Основа».

- Прагнучи якомога більше прислужитися своєму народові, українські діячі Петербурга 1859 р. створили першу українську громаду – культурно-освітню організацію, що мала на меті популяризацію національної ідеї через видання книжок, журналів, проведення вечорів.
- Окрім колишніх кирило-мефодіївців, до першої громади увійшли правник О.Ф. Кістяківський, завідувач друкарні Куліша, видавець популярних книжок Д.С. Каменецький, письменник М.Стороженко, друзі Т.Шевченка брати Лазаревські. Власне, організацією першу громаду назвати важко, радше це було неформальне зібрання діячів українського руху.
- Вже 1861 р. з'явилися громади в Києві, переогодом у Харкові, Полтаві, Чернігові та Одесі.

- Редакційний та авторський склад «Основи» вирізнявся строкатістю. Редакторами були Білозерський, Костомаров, Куліш, секретарем редакції – Кістяківський. Київську громаду в журналі представляли В.Антонович, Т.Рильський, Б.Познанський, П.Житецький та ін.; полтавську – О.Конинський, В.Кулик, П.Кузьменко, В.Лобода. Перший номер журналу вийшов 12 січня 1861 р. Він був двомовним (друкувався українською і російською).
- Загальнолюдська просвіта, в застосуванні до місцевих умов краю, буде керівною ідеєю редакції». Тираж журналу становив у різний час від 800 до 1000 примірників. Вийшло всього 12 чисел 1861 р. та 10 чисел 1862 р. Від самого початку в редакції журналу позначилися розбіжності між Білозерським і Кулішем.
- . У 60-ті рр. це було єдиним українським універсальним періодичним виданням, що прагнуло охопити всі загальноукраїнські проблеми – в культурі, економіці, політиці, освіті, науці, літературі, фольклорі, історії, міжнародних відносинах. Цим воно викликало до себе широкий інтерес і загальне визнання як провісника народного пробудження в Україні. Закриття часопису стало передоднем Валуєвського циркуляру (1963 р.), який заборонив українське слово і надовго перепинив духовний розвій української нації.

Білозерський Василь Михайлович (*1825, хутір Мотронівка, Чернігівщина — † 20 лютого (4 березня) 1899) — український громадсько-політичний і культурний діяч, журналіст. Чоловік Надії Білозерської, брат Ганни Барвінок, свояк Пантелеймона Куліша.

5. ДІЯЛЬНІСТЬ «ПІВДЕННО-ЗАХІДНОГО ВІДДІЛУ РОСІЙСЬКОГО ГЕОГРАФІЧНОГО ТОВАРИСТВА» (1873–1876 РР.). БРАТСТВО ТАРАСІВЦІВ.

- Південно-західний відділ Російського географічного товариства — складова Імператорського географічного товариства Російської імперії. Існував у 1873—1876 роках. Займався вивченням України — південно-західних земель імперії. Члени відділу проводили статистичні, географічні, історичні, етнографічні та лінгвістичні дослідження. Став осередком діяльності українофілів, через що був закритий російською владою.
- Першим головою був Г. Галаган, секретарем - П. Чубинський. З 16 травня 1875 р. головою Відділу став В. Антоновича, заступником - П. Чубинський; обов'язки секретаря з 7 лютого 1875 р. виконував О. Антипович.

Відділ видав 2 томи «Записок» (1874–1875), в яких було вміщено праці О. Клосовського, В. Антоновича, О. Русова, М. Яснопольського, П. Чубинського, О. Роговича, Ф. Вовка, М. Лисенка, М. Драгоманова, М. Левченка й ін. Окремими додатками у «Записках» були опубліковані думи й пісні бандуриста О. Вересая, бібліографічний показник праць, присвячених природі Київського навчального округу (О. Роговича), матеріали Г. Купчанка про Буковину, зб. пісень тощо. Заходами Товариства були видані збірки чумацьких пісень І. Рудченка (1874), історичних пісень В. Антоновича і М. Драгоманова (1874—1875) і підготовлено видання українських народних переказів й оповідань М. Драгоманова (1876) та 3 томи творів М. Максимовича (1876—1880). Серед інших наукових видань варто назвати «Киев и его предместья», «III Археологический съезд» та ін., які отримали схвальну оцінку у науковців, друкованих видань того часу.

- **Братство тарасівців — перша українська політична організація, що стояла на Засадах самостійності України.**
- **Мета організації — згуртувати всі національні сили на боротьбу за самостійну Україну, за єдність, соборність усієї України.**
- **Виникло 1892 р. у Харкові.**
- **Засновники — група українських студентів Іван Липа, Микола Байздренко, Михайло Базькевич із Харкова та студент Київського університету Віталій Боровик.**
- **Очолював братство Іван Липа.**

- Громади тарасівців з'явилися в багатьох містах України: Києві, Полтаві, Чернігові, Одесі, Херсоні. їх об'єднувала спільна програма, яку, супроводжуючи словами Т. Шевченка “Борітеся — поборете, Вам Бог помагає”, надрукував Львівський журнал “Правда” (1893 р.). Їхня програма — політична декларація “Кредо молодих українців”.
- Ідеї братства тарасівці поширювали у своїх літературних творах, які друкували в галицькій пресі, а потім нелегально надсилали до Наддніпрянщини.
- 1893 р. Організацію було викрито поліцією та розгромлено. Частину тарасівців заарештували, за іншими членами братства встановили поліцейський нагляд.
- Братство тарасівців було перехідною сходинкою від громадівського руху 60—80-х років до організації національних українських партій.